

SPIS TREŚCI

OD AUTORÓW	5
BIAŁKA (<i>Daniela Gwiazdowska</i>)	
1. Wprowadzenie	7
2. Aminokwasy – jednostki strukturalne białek	7
2.1. Klasyfikacja aminokwasów	9
2.1.1. Aminokwasy białkowe i niebiałkowe	9
2.1.2. Zdolność organizmu do syntezy aminokwasów	12
2.1.3. Budowa łańcucha bocznego	13
2.1.4. Powinowactwo aminokwasów do wody	14
2.2. Właściwości aminokwasów	15
2.2.1. Właściwości amfoteryczne aminokwasów	15
2.2.2. Reakcje charakterystyczne aminokwasów	16
2.3. Metody rozdziału i identyfikacji aminokwasów	17
2.3.1. Chromatografia jonowymienna	17
2.3.2. Chromatografia bibułowa i cienkowarstwowa	17
3. Struktura i właściwości białek	18
3.1. Struktura białek	20
3.1.1. Wiązania odpowiedzialne za strukturę białek	20
3.1.2. Struktura pierwszorzędowa i wtórna białek	21
3.2. Klasyfikacja białek	25
3.2.1. Budowa białek	25
3.2.2. Kształt cząsteczki	27
3.2.3. Wartość odżywcza białek	28
3.3. Właściwości białek	28
3.3.1. Właściwości amfoteryczne białek	28
3.3.2. Rozpuszczalność białek	29
3.3.3. Koagulacja	30
3.3.4. Denaturacja	31
3.3.5. Oddziaływania pomiędzy białkami	32

3.4. Izolacja i oczyszczanie białek	32
3.4.1. Dializa	33
3.4.2. Ultrawirowanie	34
3.4.3. Chromatografia	34
3.4.4. Elektroforeza	37
3.5. Ilościowe oznaczanie białek	38
3.5.1. Bezpośrednia metoda pomiaru absorbancji w nadfiolecie	38
3.5.2. Pośrednie metody kolorymetryczne	39
3.6. Test immunoenzymatyczny ELISA (<i>Enzyme-Linked Immuno-sorbent Assay</i>) – wykrywanie i ilościowe oznaczanie białek	40
4. Zagadnienia do powtórzenia	41
5. Część eksperymentalna	41
5.1. Reakcje barwne aminokwasów i białek	41
5.1.1. Reakcja z ninhydryną	41
5.1.2. Reakcja Adamkiewicza–Hopkinsa (wykrywanie tryptofanu)	43
5.1.3. Reakcja Sakaguchi (wykrywanie argininy)	43
5.1.4. Reakcja Pauliego (wykrywanie histydy)	44
5.1.5. Reakcje aminokwasów siarkowych (wykrywanie cysteiny)	44
5.1.6. Reakcja biuretowa – wykrywanie wiązań peptydowych	44
5.2. Metody wytrącania białek z roztworu	45
5.2.1. Wysalanie białek siarczanem amonowym	45
5.2.2. Wytrącanie białka etanolem	46
5.2.3. Wytrącanie białka za pomocą kationów	46
5.2.4. Wytrącanie białka za pomocą anionów	47
5.2.5. Denaturacja białka przez ogrzewanie	47
5.3. Chromatografia aminokwasów i białek	48
5.3.1. Rozdział aminokwasów metodą chromatografii cienkowarstwowej ...	48
5.3.2. Odsalanie białka metodą chromatografii żelowej na kolumnie z żelem Sephadex G-25	49
5.4. Ilościowe oznaczanie białek	50
5.4.1. Metoda Lowry'ego	50
5.4.2. Metoda Bradforda	52
6. Zadania do wykonania	53

WĘGLOWODANY (*Alina Piotraszewska-Pajak*)

1. Wprowadzenie	55
2. Podział węglowodanów	56
3. Funkcje węglowodanów i ich występowanie	56
4. Właściwości funkcjonalne i znaczenie technologiczne węglowodanów	58
5. Struktura węglowodanów	59
5.1. Monosacharydy	59
5.2. Disacharydy i inne ważniejsze oligosacharydy	65
5.3. Polisacharydy	68
5.4. Pochodne węglowodanów i polisacharydy kwaśne	70

6. Właściwości fizyczne i chemiczne węglowodanów	72
6.1. Czynność optyczna i zjawisko mutarotacji	72
6.2. Właściwości redukujące	73
6.3. Właściwości węglowodanów w środowisku kwaśnym	75
7. Metody wykrywania i ilościowego oznaczania węglowodanów	76
7.1. Metody fizyczne	77
7.2. Metody chemiczne	79
7.2.1. Metody analityczne opierające się na właściwościach redukujących cukrów	79
7.2.2. Metody analityczne opierające się na reakcjach barwnych cukrów zachodzących w środowisku kwaśnym	80
7.3. Metody enzymatyczne	82
7.4. Metody chromatograficzne	83
8. Zagadnienia do powtórzenia	86
9. Część eksperymentalna	87
9.1. Wykrywanie węglowodanów z wykorzystaniem ich właściwości redukujących	87
9.1.1. Próba Fehlinga	87
9.1.2. Redukcja błękitu metylenowego	87
9.1.3. Próba Barfoeda	88
9.2. Metody oparte na reakcjach barwnych w środowisku kwaśnym	89
9.2.1. Próba Molischa	89
9.2.2. Próba Biała	89
9.2.3. Próba Seliwanowa	90
9.3. Wykrywanie glukozy przy użyciu oksydazy glukozowej	90
9.4. Wykrywanie skrobi	91
9.5. Rozdział mono- i disacharydów metodą chromatografii cienkowarstwowej na żelu krzemionkowym	92
10. Zadania do wykonania	93

LIPIDY (*Daniela Gwiazdowska*)

1. Wprowadzenie	95
2. Klasyfikacja lipidów	96
3. Kwasy tłuszczowe	97
3.1. Kwasy tłuszczowe nasycone	98
3.2. Kwasy tłuszczowe nienasycone	99
3.2.1. Kwasy tłuszczowe jednonienasycone	101
3.2.2. Kwasy tłuszczowe wielonienasycone	101
4. Charakterystyka lipidów	103
4.1. Lipidy proste	103
4.1.1. Lipidy właściwe	103
4.1.2. Woski	105
4.2. Lipidy złożone	105
4.2.1. Fosfolipidy	105
4.2.2. Glikolipidy	107

5. Właściwości fizykochemiczne lipidów	108
6. Metody badania lipidów	110
7. Zagadnienia do powtórzenia	111
8. Część eksperymentalna	111
8.1. Wykrywanie składników tłuszczów właściwych	111
8.1.1. Zmydlanie tłuszczu	112
8.1.2. Wykrywanie produktów reakcji zmydlania	113
8.1.3. Wykrywanie nienasyconych kwasów tłuszczowych	114
8.1.4. Wykrywanie glicerolu	114
8.2. Wykrywanie składników glicerofosfolipidów	115
8.2.1. Wykrywanie glicerolu	115
8.2.2. Zmydlanie glicerofosfolipidów	116
8.2.3. Wykrywanie cholicy – metoda chemiczna	116
8.2.4. Wykrywanie cholicy – metoda chromatografii cienkowarstwowej	116
8.3. Rozdział lipidów metodą chromatografii cienkowarstwowej	117
9. Zadania do wykonania	118

KWASY NUKLEINOWE (*Marta Ligaj*)

1. Wprowadzenie	119
2. Nukleotydy – jednostki strukturalne kwasów nukleinowych	119
3. Struktura i funkcje DNA	122
4. Struktura, rodzaje i funkcje RNA	126
5. Badanie kwasów nukleinowych	128
5.1. Izolacja DNA	129
5.2. Izolacja RNA	131
5.3. Metody spektrofotometryczne w analizie nukleotydów i kwasów nukleinowych	131
5.4. Elektroforeza w badaniu kwasów nukleinowych	133
5.5. Łańcuchowa reakcja polimerazy (PCR)	134
5.6. Wykrywanie pentoz wchodzących w skład kwasów nukleinowych	137
6. Zagadnienia do powtórzenia	137
7. Część eksperymentalna	137
7.1. Izolacja DNA	137
7.1.1. Izolacja DNA z komórek bakterii	137
7.1.2. Izolacja DNA z tkanek zwierzęcych z wysalaniem białek	139
7.2. Elektroforeza DNA w żelu agarozowym	139
7.3. Oznaczanie czystości i obliczanie stężenia DNA i RNA metodą spektrofotometryczną	141
7.4. Identyfikacja i ilościowe oznaczanie nukleotydów metodą spektrofotometryczną	141
7.5. Wykrywanie kwasów nukleinowych na podstawie obecności pentozy	143
7.5.1. Wykrywanie RNA na podstawie obecności rybozy	143
7.5.2. Wykrywanie DNA na podstawie obecności deoksyrybozy	143
8. Zadania do wykonania	144

WITAMINY (*Marta Ligaj*)

1. Wprowadzenie	145
2. Witaminy – zapotrzebowanie i objawy niedoboru	145
3. Źródła witamin w diecie i straty podczas obróbki żywności	150
4. Oznaczanie zawartości witamin w żywności	151
5. Witaminy i prowitaminy, aktywność biologiczna i sposoby jej wyrażania	151
6. Biologiczne funkcje witamin	152
6.1. Koenzymatyczne funkcje witamin	153
6.2. Witaminy jako przeciwutleniacze	154
7. Podział witamin	155
7.1. Witaminy rozpuszczalne w tłuszczach	155
7.1.1. Witamina A	156
7.1.2. Witamina D	159
7.1.3. Witamina E	161
7.1.4. Witamina K	162
7.2. Witaminy rozpuszczalne w wodzie	163
7.2.1. Witamina C	165
7.2.2. Witamina B ₁	167
7.2.3. Witamina B ₂	168
7.2.4. Witamina PP	171
7.2.5. Kwas pantotenowy	172
7.2.6. Witamina B ₆	173
7.2.7. Kwas foliowy	175
7.2.8. Witamina B ₁₂	176
7.2.9. Biotyna	178
8. Zagadnienia do powtórzenia	178
9. Część eksperymentalna	179
9.1. Rozdział karotenoidów metodą chromatografii adsorpcyjnej na tlenku glinu, oznaczanie ilościowe β-karotenu i likopenu	179
9.1.1. Zadania do wykonania	183
9.2. Oznaczanie ilościowe witaminy C	183
9.2.1. Oznaczanie kwasu L-askorbinowego metodą miareczkowania roztworem 2,6-dichlorofenoloindofenolu	183
9.2.2. Oznaczanie sumy kwasów L-askorbinowego i dehydro-L-askorbinowego metodą Pijanowskiego	186
9.2.3. Zadania do wykonania	187
9.3. Oznaczanie zawartości witaminy B ₂ w mleku na podstawie fluorescencji ryboflawiny	188
9.3.1. Zadanie do wykonania	191

ENZYMY (*Marian Filipiak*)

1. Wprowadzenie	193
2. Proces katalizy enzymatycznej	193
3. Klasyfikacja enzymów	194
4. Aktywność enzymatyczna	195

5. Czynniki wpływające na szybkość reakcji enzymatycznej	196
5.1. Temperatura	196
5.2. pH	197
5.3. Stężenie enzymu	197
5.4. Stężenie substratu	197
5.5. Aktywatory i inhibitory	198
6. Zagadnienia do powtórzenia	199
7. Część eksperymentalna	200
7.1. Oksydoreduktazy. Oznaczanie aktywności peroksydazy i katalazy	200
7.1.1. Charakterystyka enzymów katalizujących procesy utleniania i redukcji	200
7.1.2. Oznaczanie aktywności peroksydazy w materiale roślinnym	203
7.1.3. Oznaczanie aktywności katalazy w mące	205
7.1.4. Zadania do wykonania	206
7.2. Scukrzanie skrobi przy udziale hydrolaz glikozydów	206
7.2.1. Charakterystyka enzymów katalizujących rozkład węglowodanów ...	206
7.2.2. Hydroliza skrobi przy użyciu glukoamylazy	209
7.2.3. Oznaczanie zawartości cukrów redukujących	210
7.2.4. Zadania do wykonania	211
8. Przegląd podstawowych procesów metabolicznych	212
8.1. Metabolizm węglowodanów	215
8.2. Metabolizm białek	217
8.3. Metabolizm lipidów	219
9. Zagadnienia do powtórzenia	220
 WYBRANE METODY STOSOWANE W ANALIZIE BIOCHEMICZNEJ	
<i>(Daniela Gwiazdowska, Marta Ligaj)</i>	
1. Wprowadzenie	221
2. Metody spektrofotometryczne	221
2.1. Spektrofotometria absorpcyjna UV–VIS	222
2.2. Spektrofluorymetria	227
3. Metody chromatograficzne	230
3.1. Charakterystyka wybranych metod chromatograficznych	231
3.1.1. Technika wykonania rozdziału	231
3.1.2. Charakter oddziaływań pomiędzy fazą stacjonarną i ruchomą	232
3.1.3. Stan skupienia fazy ruchomej	240
4. Elektroforeza	242
 SPIS LITERATURY	 245